

Олійник Т. Г., кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID ID: 0000-0002-803-2596
e-mail: oliinyktg@mnau.edu.ua

Горобченко О. А., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств, Миколаївський національний аграрний університет, Україна

ORCID ID: 0000-0002-1449-7674
e-mail: omamaluk@gmail.com

Організація та ефективний розвиток виробництва сільськогосподарської продукції в умовах євроінтеграції

Анотація. Досліджено процес європейської інтеграції в агропромисловому комплексі, який в Україні знаходиться на ранній стадії розвитку. Встановлено, що зумовлено це специфікою сільського господарства як галузі, його стратегічним значенням для економіки країни, а також адаптацією інструментів державного регулювання та виробництва конкурентоспроможної продукції. Обґрунтовано, що євроінтеграція – це головний напрям внутрішньої та зовнішньої політики країни, саме тому ефективний розвиток виробництва у сільськогосподарських підприємствах в умовах європейської інтеграції повинен базуватися на вдосконаленні структури сільськогосподарського експорту, оптимізації ефективного та повного залучення сільськогосподарського виробничого потенціалу. Визначено напрями подолання проблем розвитку аграрного сектору, які необхідно вирішити при формуванні європейської аграрної моделі, наслідки вигод та ризиків, які нерівномірно реалізуються в національній та підприємницькій діяльності.

Ключові слова: євроінтеграція; стратегія; підвищення ефективності; перспективи розвитку; концепція.

Oliyuk Tatiana, Candidate of Sciences (Economics), Senior Lecturer of the Department of Enterprise Economics, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Horobchenko Oksana, Candidate of Sciences (Economics), Assistant professor of the Department of Enterprise Economics, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Organization and Effective Development of Production in Agricultural Enterprises Under European Integration

Introduction. The process of European integration in the agro-industrial complex is at an early stage. This is explained by the specificity of agriculture as an industry, its strategic importance for the economy of the country, as well as the adaptation of instruments of state regulation and production of competitive products.

Purpose. The purpose of the research is to improve the organization and increase the efficiency of production development in agricultural enterprises in the context of European integration.

Results. On the basis of the analysis the ways of overcoming problems in the development of the agrarian complex have been determined, which need to be solved in the formation of the European agrarian model. consequences of benefits and risks that are unevenly implemented in national and entrepreneurial activities. We have identified the directions of overcoming the problems in the development of the agricultural sector, which need to be addressed in the formation of the European agricultural model. Having overcome the problems that are on the way to the EU, it should be understood that European integration is the main benchmark of the country's internal and foreign policy. Ukraine should make full use of its economic and geographical location and maximize its export potential.

Conclusions. In the course of the study, we found out that European integration is the main pillar of the country's domestic and foreign policy. Therefore, the effective development of production of agricultural enterprises in the context of European integration should be based on improving the structure of agricultural exports, optimizing the efficient and full involvement of agricultural production potential.

Keywords: eurointegration; strategy; efficiency improvement; development prospects; concept.

JEL Classification: O13, O18, Q14.

Постановка проблеми. Процес європейської інтеграції в агропромисловому комплексі знаходиться на ранній стадії розвитку, недостатньо зрозумілий і тому потребує подальшого вивчення теорії та методології галузевої інтеграції [4]. Це пояснюється специфікою сільського господарства як галузі, його

стратегічним значенням для економіки країни, а також адаптацією інструментів державного регулювання та виробництва конкурентоспроможної продукції [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення проблем та перспектив розвитку виробництва сільськогосподарської продукції в умовах

європейської інтеграції, напрямів та методів їх розвитку належним чином окреслено видатними вченими-економістами: В. Андрійчуком, Б. Гунським, В. Зіновчуком, С. Жуковим, Лопатинським, Т. Осташко, Б. Пасхавер, П. Саблуком, К. Смирновим, В. Гейцем, В. Юрчишиним, В. Власовим, В. Горьовим та іншими. Проте проблема створення оновленого конкурентоспроможного аграрного ринку сільськогосподарської продукції на сьогодні вивчена недостатньо та потребує подальшого дослідження.

Формулювання цілей дослідження. Мета наукового дослідження – удосконалення напрямів організації та підвищення ефективності розвитку виробництва сільськогосподарської продукції в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна має низку переваг, які забезпечують можливості для успішного розвитку економіки, а саме: країна має вигідне географічне розташування, родючі

землі і високоосвічене населення. За роки незалежності в українському агропромисловому комплексі було проведено глибокі структурні реформи, ретельно реструктуровано земельні та майнові відносини, створено орієнтовані на ринок організаційно-правові структури. Аграрний комплекс став центром посиленої економічної активності та інвестиційної привабливості [10].

За організаційно-правовими формами сільськогосподарські підприємства поділяються на: господарські товариства, приватні сільськогосподарські підприємства, сільськогосподарські виробничі кооперативи, колективні сільськогосподарські підприємства, державні сільськогосподарські підприємства та інші (табл. 1). Значна частка з них виникає в процесі реорганізації колективних сільськогосподарських підприємств, які були результатом реорганізації колгоспів та радгоспів.

Таблиця 1 Кількість підприємств, які здійснювали сільськогосподарську діяльність, за організаційними формами господарювання в Миколаївській області, 2015-2018 рр.

Форми господарювання	Роки							
	2015		2016		2017		2018	
	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%
Господарські товариства	391	8,5	347	8,6	300	7,6	387	9,7
Приватні підприємства	272	5,9	261	6,4	228	5,7	314	7,8
Виробничі кооперативи	26	0,6	19	0,5	17	0,4	17	0,4
Фермерські господарства	3830	83,6	3373	83,5	3389	85,4	3252	81,1
Державні підприємства	12	0,3	11	0,3	11	0,3	11	0,3
Підприємства інших форм господарювання	48	1,1	29	0,7	25	0,6	27	0,7
Разом	4579	100	4040	100	3970	100	4008	100

Джерело: розраховано авторами на основі [8]

Дані табл. 1 свідчать, що найбільшу питому вагу (81,1%) у кількісному складі підприємств Миколаївської області займають фермерські господарства – організаційно-правова форма суб'єкта економіки, яка нині є визнаною й рівноправною в системі аграрних соціально-економічних та виробничих відносин. На початку листопада 2018 р. на Миколаївщині кількість фермерів (згідно з Реєстром сільськогосподарських товаровиробників «АГРО») становила 3252 од., що на 4,0% менше, ніж на початок листопада 2017 року. Фермерських господарств, що мали сільськогосподарські угіддя, налічувалось 3,1 тис.

одиниць. У їх власності та користуванні знаходилося 371,6 тис. га угідь (7,9% від загальної площі фермерських сільгоспугідь України). Середній розмір фермерських наділів у 2018 р. у порівнянні з попереднім роком збільшився на 7,5 га, у порівнянні з 2015 р. – на 18,2 га і становив 121,2 гектара [7].

Оскільки однією зі складових сталого економічного розвитку є забезпечення потреб сучасного покоління, у тому числі продуктами харчування, динаміка виробництва валової продукції сільського господарства розглядається серед основних економічних показників [1] (табл. 2).

Таблиця 2 Динаміка обсягів виробництва продукції сільського господарства в Миколаївській області (у постійних цінах 2010 р., млн грн), 2015-2018 рр.

Роки	Усі категорії господарств	У тому числі			
		Сільськогосподарські підприємства		Господарства населення	
		млн грн	%	млн грн	%
2015	8951,2	5003,4	55,9	3947,8	44,1
2016	9714,0	5651,4	58,2	4062,6	41,8
2017	8833,8	5042,6	57,1	3791,2	42,9
2018	9362,7	5536,5	59,1	3826,2	40,9

Джерело: розраховано авторами на основі [8]

Проаналізувавши дані табл. 2, можна зробити висновок, що у 2018 р. обсяг виробництва продукції сільського господарства склав 9362,7 млн грн, що на 6,0 % більше, ніж у 2017 р. та на 4,6 % – ніж у 2015 р. Збільшення обсягу у порівнянні з 2017 р. було характерним як для сільськогосподарських підприємств (на 9,8 %), так і для господарств населення (на 0,9 відсотка). Вклад аграрних підприємств у

загальне виробництво продукції сільського господарства у 2016 р. становив 59,1 % (у 2015 р. – 55,9 відсотка).

Якщо розглядати динаміку виробництва продукції сільського господарства з погляду оцінки її як фактору стабільності та зростання ринку продовольства, то слід оцінювати цей показник у розрахунку на 1 особу (табл. 3).

Таблиця 3 Виробництво валової продукції сільського господарства в постійних цінах на одну особу, усі категорії господарств, млн грн, 2014-2018 рр.

Показники	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Продукція с.-г. – усього, у т. ч.:	6290	8023	7516	7708	8409
– рослинництво	4693	6451	5912	6250	6977
– тваринництво	1597	1572	1604	1458	1432

Джерело: розраховано авторами на основі [7]

Аналізуючи дані табл. 3, можна зазначити, що виробництво валової сільськогосподарської продукції у постійних цінах на одну особу у 2018 р. є вищим, ніж у 2017 р., на 9,1 %, а якщо порівнювати з 2014 р., то збільшення спостерігається на 33,7 відсотка. Виробництво продукції тваринництва з кожним роком досліджуваного періоду зменшується, що не є характерним для продукції рослинництва. Так, продукція рослинництва у 2018 р. у порівнянні з 2014-2017 рр. має тенденцію до збільшення (зокрема, у порівнянні з 2017 р. на 11,6 %, у порівнянні з 2014 р. – на 48,7 відсотка).

Разом з тим, існує низка дуже складних проблем у розвитку аграрного сектору, які необхідно вирішити при формуванні європейської аграрної моделі. До таких проблем належать: деформація виробничої структури; невисока ефективність сільськогосподарських підприємств; деформація пропорцій цін; використання сільськогосподарських земель не за призначенням; критичне знецінення основних фондів; неповні механізми підтримки інвестицій; недостатнє реформування соціальної сфери села [9].

Для вступу аграрного сектору України на ефективний шлях до економічного зростання, подібного до європейської моделі, цілеспрямована державна політика вимагає тристороннього підходу, широко застосовуваного в ЄС, з урахуванням економічних, екологічних та соціальних компонентів. Це задовольняє урівноваженість системи заходів та інструментів впливу держави на хід виробництва сільськогосподарської продукції [2].

Найбільшій увазі заслуговує Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року (далі – Програма) [6]. Для вирішення даних проблемних аспектів агропромислового сектору економіки влада прийняла низку програм і концепцій:

1. Розроблено напрями удосконалення розвитку АПК в межах Програми на базі оптимізації його виробничої і соціальної структури, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва, збільшення його обсягів, покращення якості, охорони навколишнього середовища та відновлення природних ресурсів, покращення рівня зайнятості сільських жителів. Даною розробкою передбачено врахування досвіду країн з розвинутою економікою, який вказує, що аграрна політика реалізується через заходи економічного заохочування та державної підтримки аграрного виробництва.

2. Підтримання та збереження обсягу фінансування розширення аграрного сектору економіки, надання пріоритету організаторським методам управління ринком на перевагу новим ринковим інструментам, недостатнє наголошення уваги на дрібнотоварних виробників, зростання якого є причиною рівноваги соціально-економічного зростання сільської місцевості.

3. Здійснення процедури моніторингових і програмних актів економічного та соціального розвитку сільського господарства, досліджуваних на короткостроковий період. Недоліком даної процедури є нестача виконання послідовних та системних обов'язків у короткостроковому періоді, які обтяжують досягнення поставлених цілей, визначених у програмних документах та спрямованих на реалізацію Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020» [6].

Нами визначено напрями подолання проблем у розвитку аграрного сектору, які необхідно вирішити при формуванні європейської аграрної моделі (рис. 1).

Подолавши проблеми, які є на шляху до ЄС, потрібно зрозуміти, що євроінтеграція – основний орієнтир внутрішньої та зовнішньої політики країни. Україна повинна повною мірою використовувати своє економіко-географічне положення та максимально реалізовувати свій експортний потенціал [8].

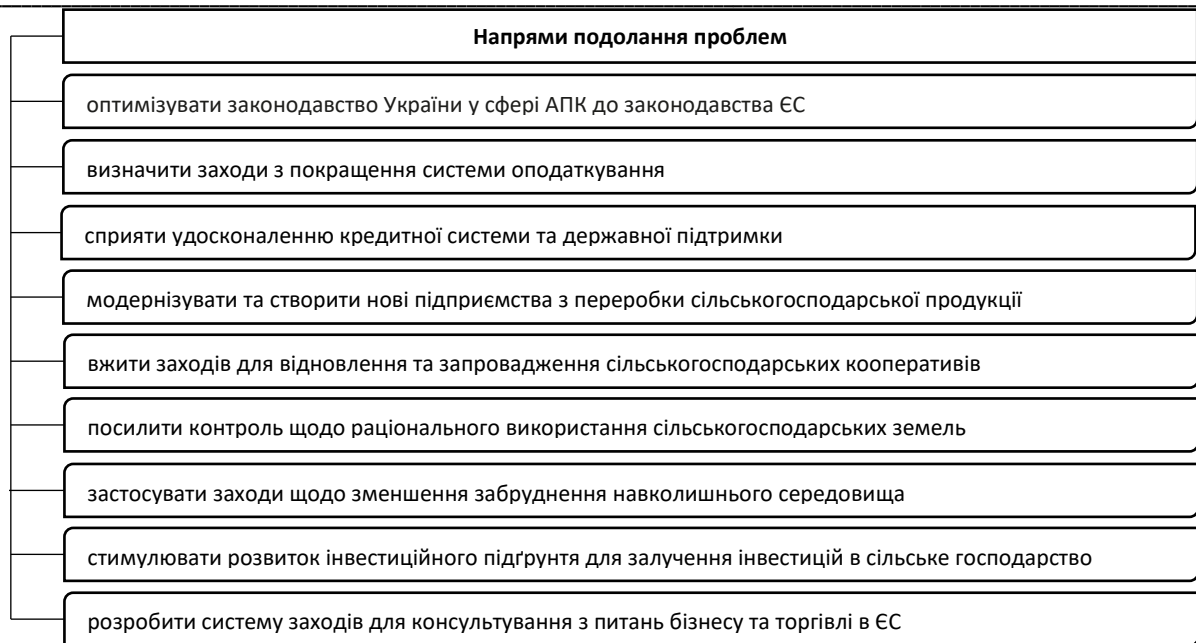


Рисунок 1 – Напрями подолання проблем у розвитку аграрного сектору

Джерело: побудовано авторами

Висновки. Майбутнє агропромислового комплексу пов'язане з покращенням його всебічного розвитку, а саме – посилення спеціалізації сільськогосподарських підприємств, екологічності виробництва продукції, підсилення європейських стандартів якості, запровадження підприємств з переробки продукції, вільне пересування товарів і ресурсів. Тому

ефективний розвиток виробництва сільськогосподарської продукції в умовах євроінтеграції повинен бути заснований на покращенні структури експорту цієї продукції, оптимізації ефективного та повного залучення виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Література:

1. Badinger H., Growth Effects of Economic Integration: Evidence from the EU Member States. *Review of World Economics*. 2005. Vol.141. P. 50-78.
2. Baldwin R., EU Institutional Reform: Evidence on Globalization and International Cooperation. *American Economic Review*. 2008. Vol.98(2). P.127–132.
3. Hryshova I. Yu., Shabaturova T. S., Naumov O. B. Brand capitalization as a tool to maximize business value. *Науковий вісник Полісся*. 2016. Vol. 7, № 3. P. 168-175.
4. Shabaturova, T. S., Kravchuk A. A., Hnatieva T. M. Model of economic development enterprise in the context of European integration. *Науковий вісник Полісся*. 2017. Vol.11. № 3. P.89-94.
5. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції / за ред. О. М. Бородіна. Ужгород : ІВА, 2006. 496 с.
6. Гук О. А. Розвиток АПК регіонів України в умовах євроінтеграції: проблеми та перспективи розвитку. *Інноваційна економіка*. 2013. Вип.45. №7. С. 107-109.
7. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року № 1437-р.: / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80>.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Шабатура Т. С. Методологічні засади оцінки економічного потенціалу підприємства. *Вісник Чернігівського національного технологічного університету*. 2014. Вип.74. №2. С. 54-60.
10. Яценко О. М. Оцінка можливих економічних результатів інтеграції України в Європейський Союз. *Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр.* 2005. Вип. 204. С. 329-338.

References:

1. Badinger, H. (2005). Growth Effects of Economic Integration: Evidence from the EU Member States. *Review of World Economics*, 141, 50-78.
2. Baldwin, R. (2008). EU Institutional Reform: Evidence on Globalization and International Cooperation. *American Economic Review*, 2, 127-132.
3. Hryshova, I. Yu., Shabaturova, T. S. & Naumov, O. B. (2016). Brand capitalization as a tool to maximize business value. *Naukovyj visnyk Polissia*, 3, 168-175 [in Ukrainian].
4. Shabaturova, T. S., Kravchuk, A. A. & Hnatieva, T. M. (2017). Model of economic development enterprise in the context of European integration. *Naukovyj visnyk Polissia*, 3, 89-94 [in Ukrainian].

5. Borodina, O. M. (2006). Ahrarnyj sektor Ukrainy na shliakhu do ievrointehratsii, Uzhhorod: IVA.
 6. Huk, O. A. (2013) Rozvytok APK rehioniv Ukrainy v umovakh ievrointehratsii: problemy ta perspektyvy rozvytku. *Innovatsijna ekonomika*, 7, 107-109 [in Ukrainian].
 7. Ministerstvo ahrarnoi polityky ta prodovol'stva Ukrainy (2019). Kontseptsii Derzhavnoi tsil'ovoi prohramy rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky na period do 2022 roku (No. 1437, April 17). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015> [in Ukrainian].
 8. Ofitsijnyj sajt Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>.
 9. Shabatura, T. S. (2014). Metodolohichni zasady otsinky ekonomichnoho potentsialu pidpriemstva. *Visnyk Chernihivs'koho natsional'noho tekhnolohichnoho universytetu*, 2, 54-60 [in Ukrainian].
 10. Yatsenko, O. M. (2005). Otsinka mozhyvykh ekonomichnykh rezul'tativ intehratsii Ukrainy v Yevropejs'kyj Soiuz. *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky*, 204, 329-338 [in Ukrainian].
-



Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License